

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

MÀSTER EN PROFESSOR/A D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

TREBALL DE FI DE MÀSTER

LA INTERDISCIPLINARIETAT I ESTELLÉS EN 4T ESO PDC

Presentat per Mª Teresa Conesa Delgado

Dirigit per Xavier Mínguez López

Curs: 2014-2015

València, juliol 2015

DECLARACIÓ JURADA

Mª Teresa Conesa Delgado, amb DNI 07260527W, declare que el treball presentat ha estat realitzat només per mi i que cap de les parts de què consta i del material presentat no ha estat escrit per cap altra persona, a excepció de les citacions o del material identificats com a pertanyents a altri.

Faig aquesta declaració jurada amb el coneixement que, si se'n comprova la falsedat, la qualificació serà negativa.

València, ... d'/de 2015

Vist i plau

El tutor del treball, Xavier Mínguez López

RESUM

El present treball d'investigació tracta de verificar l'eficàcia de metodologies que, actualment, no s'usen gaire a les aules i que presenten avantatges respecte d'altres de tipus més tradicional. Per assolir els objectius marcats i respondre a les hipòtesis del treball, considerem necessària l'aplicació d'una proposta didàctica interdisciplinària, adreçada a 4t d'ESO PDC, que combine l'*Aprenentatge Basat en Projectes (ABP)* i l'*Aprenentatge Servei (APS)*. Com que aquesta proposta se centra en l'educació literària, hem seleccionat algunes poesies de Vicent Andrés Estellés per fer els tres productes finals, relacionats amb tres disciplines: l'*Educació Plàstica i Visual*, la *Música* i el *Teatre*. Després de la seua aplicació, ens n'adonarem de la clara necessitat de canviar metodologies dins les aules i la necessitat d'adaptació als nous temps.

Paraules clau: Aprenentatge Basat en Projectes (ABP), Aprenentatge Servei (APS), proposta didàctica interdisciplinària, Vicent Andrés Estellés, Educació Plàstica i Visual, Música, Teatre.

ÍNDIX

0. Introducció	5
1. Objectius	8
2. Plantejament de les hipòtesis.....	10
3. Marc teòric.....	12
3.1. Interdisciplinarietat	14
3.2. Aprenentatge Basat en Projectes	17
3.3. Aprenentatge Servei	19
4. Metodologia	20
4.1. Característiques de l'entorn	21
4.2. Característiques del centre	22
4.3. Característiques de l'alumnat	22
4.4. Metodologia de la investigació	23
5. Desenvolupament del treball per projectes	25
5.1. Metodologia	25
5.2. Objectius	30
5.3. Continguts	31
5.4. Temporalització.....	33
5.5. Materials	35
5.6. Atenció a la diversitat	36
5.7. Criteris d'avaluació	36
5.8. Avaluació	37
6. Anàlisi del treball per projectes	41
7. Conclusions	44
8. Bibliografia	46
9. Annexos	49

0. INTRODUCCIÓ

A continuació, presentem una proposta de treball que s'insereix dins l'àmbit educatiu i que pretén ser una ferramenta per ajudar els docents a treballar des d'un altre punt de vista la literatura dins l'aula. Es tracta d'un intent per facilitar el professorat la tasca divulgativa de l'obra d'un dels autors més importants del panorama literari valencià del segle XX.

La proposta naix de la necessitat clara d'aproximar els estudiants d'Educació Secundària a aquest gran escriptor i a les seues poesies, a través de metodologies que ajuden a augmentar la motivació d'aquests alumnes. A hores d'ara, s'han realitzat nombroses propostes didàctiques, totes amb la finalitat de difondre l'obra i la intenció d'un poeta compromés amb la seua terra. No obstant això, la metodologia utilitzada en la major part dels projectes educatius produïts fins ara està focalitzada en la comprensió i l'anàlisi dels elements lingüístics que l'obra del burjassoter ofereix. A pesar de les aproximacions de l'obra d'Estellés disponibles, hi ha la idea clara de què sempre hi ha molt més per fer. És aquesta la raó per la qual ens proposem fer un enfocament distint de l'obra de l'autor, amb una metodologia innovadora.

Una possibilitat alternativa a les propostes més tradicionals, basada en la confecció d'un treball per projectes, en el qual s'aprofite un reduït nombre d'alumnes, per intentar aplicar, a partir d'una situació real, aquesta metodologia. La singularitat d'aquest projecte té els seus fonaments en la necessitat de contribuir a la resolució d'una situació real; problemàtica que afecta la gent del poble. Per aquest motiu, i amb ganes de mostrar un sentiment de cooperació des de l'àmbit educatiu, es genera una proposta que estableix un marc de treball per tal que els alumnes puguen sentir orgull d'ajudar a gent que ho necessita, al temps que assoleixen una sèrie de coneixements, deixant de costat el tipus de classe

transmissor i memorístic.

La bibliografia d'estudis d'Estellés és extensíssima, la qual cosa denota l'elevada atracció que l'obra d'aquest suscita entre els estudiosos contemporanis. La seua poesia està plena de quotidianitat i així aconsegueix connectar amb la gent del poble. De fet, es tracta d'un poeta humil que pretén, segons reafirma a un dels seus poemes, ser la veu d'aquest poble, fent referència a territoris valencians o mites històrics. L'Estellés que coneixem a partir de les seues obres, a banda de ser compromés en allò en què creu, és una figura que basa els poemes en temàtiques com la mort, la vida, el dolor, el sexe, la fam i el sentiment de consecució de llibertat, entre altres. Per tant, es tracta d'un escriptor idòni per poder enfocar aquest treball cap a l'objectiu final que volem aconseguir.

Després de detectar el nínxol educatiu i justificar el per què d'aquesta proposta, és moment de definir la metodologia que s'emprarà per dur a terme un treball d'aquestes característiques. Tal com definirem més tard al marc teòric, la *interdisciplinarietat* permet la combinació de diverses matèries per fusionar-les i aconseguir així un mètode de treball a l'aula diferent, posat que les matèries no són compartiments estancs, sinó tot el contrari. Fent ús del concepte esmentat, produïrem un treball basat en ABP (Aprentatge Basat en Projectes) i també en APS (Aprentatge Servei), metodologies gràcies a les quals arribarem a assolir l'objectiu últim.

La interdisciplinarietat permet treballar coneixements de forma transversal. En aquest cas, l'*Educació Plàstica i Visual*, la *Música* i també el *Teatre* entren en joc en un projecte en el qual són protagonistes alguns textos de l'autor de Burjassot. En primer lloc, la plàstica ofereix un ventall de possibilitats en relació amb la imaginació i la creativitat. Per la seua part, la música i la recitació aconseguiran sensibilitzar els alumnes i, en segon terme, tots

aquells que adquirisquen la gravació que farà l'alumnat al segon trimestre. Per últim, el teatre, a través del qual els estudiants poden expressar sentiments i emocions, si no ho han fet mitjançant les altres dues disciplines. D'alguna manera, permetem els alumnes treballar de manera transversal els coneixements i també afavorim que aquestos s'integren i es motiven en les tres àrees. De fet, potser a partir de la realització d'aquest treball per projectes alguns alumnes troben motivació i s'inclinen cap a alguna d'aquestes disciplines en un futur, després de veure que hi ha una combinació de components: diversió, solidaritat i adquisició de coneixements, entre altres.

1. OBJECTIUS

Un dels reptes d'aquesta investigació educativa està vinculat amb la comprovació de l'efectivitat de dos tipus de metodologies: l'*Aprenentatge Basat en Projectes* i l'*Aprenentatge Servei*. La combinació d'aquestes dues formes de treballar l'educació literària a l'aula, a través d'una sèrie de projectes plantejats de manera interdisciplinària, ens permetrà reflexionar al voltant de les metodologies que actualment s'utilitzen als instituts i quines millores s'hi podrien incorporar per fer que l'educació literària suposara una atracció per als estudiants. Per tant, a través d'aquesta investigació també es pretén manifestar la necessitat d'un canvi de metodologia a les aules, ja que si es demostra que pot ser completament factible i efectiu un treball d'aquestes característiques, afavorirem d'alguna manera que aquest canvi es produísca en un futur.

A més, un altre dels objectius marcats té a veure amb l'evolució educativa del grup d'estudiants que escollim per a protagonitzar la nostra proposta. Hem triat un grup d'alumnes que presenten una manca de motivació bastant raonable per comprovar que un treball per projectes com el que plantejarem pot capgirar l'actitud que mostren els alumnes i fer que aquests arriben a sentir-se realment amb ganes de formar part del grup i del treball.

Per tal que queden més clars els objectius que ens marquem a partir de la proposta que plantejarem, els passem a enumerar a continuació:

- Reflexionar sobre els possibles resultats d'una combinació de metodologies (ABP i APS) a través d'un treball interdisciplinària a l'aula.
- Comprobar l'eficàcia del treball interdisciplinària i els resultats positius que aquest ofereix.
- Verificar que, gràcies a aquesta metodologia, l'alumnat ha vist incrementada la seua

motivació.

- Refermar els aspectes positius que els estudiosos afirmen sobre l'ABP, l'APS i el treball interdisciplinar.
- Comprovar l'evolució educativa dels estudiants amb el treball interdisciplinar. Així, podrem aplicar aquest tipus de metodologies en un futur pròxim.

2. PLANTEJAMENT DE LES HIPÒTESIS

Abans de donar pas als fonaments teòrics, en aquest apartat, ens centrarem en el plantejament les hipòtesis a partir de les quals s'ha formulat aquesta proposta.

En primer lloc, cal dir que es fa palesa la necessitat de l'aplicació d'un projecte on els alumnes s'integren un cop més en la societat, interioritzant els problemes que aquesta pateix i sentint la necessitat d'ajudar el poble del qual en formen part. En aquest sentit, sembla necessari que els estudiants mostren empatia amb els problemes socials de les persones amb les quals conviuen i es mostren solidaris. La justificació de l'interés d'aquest treball roman en la manca d'estudis que vinculen els textos d'Estellés amb produccions musicals, pictòriques i teatrals d'autors importantíssims de caire universal, nacional o provincial. El treball interdisciplinari posa de manifest que les diverses àrees curriculars no són compartiments estancs, sinó parts integrants d'una mateixa configuració curricular, per tant, hi haurà una sèrie d'eixos que s'hauran de tractar de manera transversal i que qualsevol docent ha d'atendre (Castañer i Trigo, 1995).

En segon lloc, necesitem establir el context a partir del qual naixen les hipòtesis. Aquest està ben definit: l'associació del poble que es dedica a ajudar la gent necessitada, *Càritas*, ha creat un menjador per tal que aquelles famílies que necessiten acudir-hi tinguin l'oportunitat. Per tant, l'àmbit educatiu i aquesta associació uneixen forces per ajudar la gent del poble que està en una crítica situació econòmica.

Sorgides en un context determinat i amb l'objectiu de corroborar l'efectivitat de les metodologies ja esmentades, les hipòtesis estan determinades per la situació següent: hi ha un grup d'alumnes de 4t d'ESO PDC, que presenten desmotivació front a l'educació literària i des del departament de *València: llengua i literatura* es pretén dur a terme un treball

interdisciplinar per fer que els alumnes col·laboren amb *Cáritas*. Per tant, les hipòtesis de les quals partim són:

- La implementació d'aquestes metodologies (ABP i APS) aporta aspectes positius que afavoreixen l'evolució educativa dels estudiants?
- Es veurà incrementada la motivació de l'alumnat?
- És eficaç el treball interdisciplinar dins l'aula?
- És la combinació de diverses metodologies la millor manera de treballar l'educació literària?

Per tal de comprovar aquest hipòtesi i amb la finalitat d'assolir els objectius d'aquesta investigació, a continuació donem pas al marc teòric sobre el qual basem el nostre treball.

3. MARC TEÒRIC

Per començar el marc teòric sobre el qual es basa la nostra investigació, ens proposem parlar abans d'un conjunt de propostes didàctiques que s'han realitzat al voltant de l'obra d'Estellés i que tenen la finalitat de divulgar la vida i els poemes fets per l'autor burjassoter. Després, introduïrem el terme *interdisciplinarietat* i revisarem aspectes que giren al seu voltant. I, més tard, ens centrarem en els fonaments teòrics vinculats amb l'*Aprenentatge Basat en Projectes* i l'*Aprenentatge Servei*.

Com s'ha esmentat, existeix un conjunt de propostes didàctiques encaminades a facilitar el docent la tasca divulgativa del poeta de Burjassot. A continuació, en destacarem tres que han estat significatives i treballades en centres d'Educació Secundària.

Un dels exemples de treballs on s'ha inclòs la figura de l'escriptor valencià com a centre d'estudi ha estat la proposta didàctica de l'AVL, on Josep Palomero (2013), coordinador del treball, el definia com "una eina útil per a conèixer millor una obra poètica tan rotundament personal i innovadora". A partir d'aquestes declaracions, quedem assabentats que la unitat didàctica que presenta se centra més en la vida i obra d'Estellés, que no en altre aspecte com poden ser els elements interdisciplinars que els textos del burjassoter ofereixen. Per la seua part, Juli Capilla (2008), autor de propostes didàctiques d'Estellés d'Edicions Bromera afirma: "es tracta de situar l'autor i la seua obra en el context polític, social i cultural en què va viure". A més, afegeix: "és important que els alumnes coneguen quin era l'ambient cultural i literari en què es va moure el nostre autor". I, finalment, destaquem una tercera proposta, duta a terme recentment per Aina Monferrer (UJI, 2014), en la qual planteja una seqüència didàctica a partir del *Llibre de Meravelles*. En el seu treball inclou aspectes com la revisió de les creacions artístiques inspirades en la

poesia estellesiana (a través de les TIC) o una ruta literària del burjassoter pel nucli antic de València.

En línies generals, les dues primeres propostes didàctiques se centren en una metodologia focalitzada en la comprensió i l'anàlisi dels elements lingüístics que el corpus estellesià oferta, donant l'opció així als estudiants de conèixer la vida i obra del nostre poeta. En canvi, la seqüència didàctica convida a eixir fora de l'aula per fer la ruta literària d'Estellés i té en compte l'ús de les noves tecnologies.

Per una banda, Palomero (2013) amb un conjunt de tres unitats didàctiques pretén que els alumnes assolisquen la competència lingüística mitjançant la poesia, recuperant així unes habilitats comunicatives que són més treballades a l'etapa d'infantil. D'aquesta manera, vol fomentar una actitud positiva de l'alumnat cap a la poesia i cap a la figura de l'escriptor burjassoter, a través d'un conjunt d'activitats i exercicis recollits en el dossier que presenta.

Per altra banda, a la proposta didàctica de Juli Capilla (2008), hi destaquen aspectes com l'estudi dels mecanismes literaris a partir d'eines d'anàlisi de discurs poètic, centrat en l'ús de figures retòriques i els recursos estilístics. L'objectiu que persegueix és el de treballar els textos d'Estellés per tal que l'alumnat siga capaç de fer una correcta interpretació dels poemes. A més, se centra en proposar exercicis relacionats amb l'anàlisi del context i el temps històric en el qual s'emmarca l'obra del poeta i, així, revisa un conjunt d'elements i conceptes que formen part d'etapes històriques del nostre país, com ara la guerra civil, la dictadura franquista, la posguerra, el franquisme o la transició democràtica.

Finalment, Monferrer (2014) realitza un treball en el qual l'alumnat gaudeix de nombroses i diverses activitats durant la ruta literària, per exemple, fotografiant determinats monuments que apareixen a les poesies d'Estellés o visitant la casa d'altres autors rellevants

de la nostra terra, com ara Teodor Llorente. Es tracta doncs, d'una manera diferent de treballar amb l'alumnat, aprofitant la quantitat de topònims que l'autor esmenta als seus escrits.

3.1. **Interdisciplinarietat**

Una vegada s'ha parlat de les propostes didàctiques que s'han realitzat sobre Estellés, és important explicar els fonaments teòrics que sostenen el nostre treball. D'una banda, introduïrem el terme *interdisciplinarietat* i les possibles classificacions que té i també justificarem el seu ús en aquesta proposta. D'altra banda, aprofundirem en dos tipus d'aprenentatge que ofereix un mode de treball interdisciplinar: l'ABP (Aprenentatge Basat en Projectes) i l'APS (Aprenentatge Servei).

És convenient establir una concepció àmplia respecte al terme *disciplina*. En aquest sentit, Immanuel Wallerstein remarcava: “son agrupaciones intelectualmente coherentes de objetos de estudio distintos entre sí” (1990:399). Per la seua part, Edgar Morin (2011), més recentment ha afirmat:

la disciplina es una categoría organizacional en el seno del conocimiento científico; ella instituye allí la división y la especialización del trabajo y responde a la diversidad de los dominios que recubren las ciencias.

El concepte d'*interdisciplinarietat* va ser encunyat pel sociòleg Louis Wirtz i va aparéixer per primera vegada l'any 1937. Aquest l'entenia com la qualitat d'interdisciplinari, és a dir, allò realitzat amb la cooperació de varies disciplines. Altres autors, com Tamayo i Tamayo, han definit el terme com: “un conjunto de disciplinas conexas entre sí y con relaciones definidas, a fin de que sus actividades no se produzcan en forma aislada, dispersa y fraccionada” (2004:172). És necessari destacar que la

interdisciplinarietat planteja un mode de treball on s'hi planifique el contingut del currículum per disciplines.

El currículum puede organizarse, no sólo, centrado en asignaturas, como viene siendo de costumbre, sino que puede planificarse alrededor de núcleos superadores de los límites de las disciplinas, centrados en temas, problemas, tópicos, instituciones, períodos históricos, etc. (Torres, 1994:29).

En l'evolució d'aquest concepte, investigadors implicats han fet ús d'una sèrie d'arguments psicològics, sociològics i epistemològics per tal de donar cabuda a un desenvolupament curricular globalitzat i interdisciplinar. A través d'aquest, podríem dir que els docents formaran un altre tipus d'alumnat: "un nuevo tipo de persona, más abierta, flexible, solidaria, democrática y crítica" (Torres, 1994:48). La integració de diversos camps de coneixement establerts en un currículum integrat afavorirà una actitud més reflexiva i crítica de la realitat per part de l'alumnat, tot i dominant processos que són necessaris per assolir coneixements concrets. Ens referim a l'objectiu educatiu d'*aprendre a aprendre*. Així, mitjançant un currículum globalitzador i interdisciplinar podem agrupar diverses pràctiques educatives per contribuir a la millora dels processos d'aprenentatge.

Ara, revisarem dues classificacions del terme *interdisciplinarietat*. D'una banda, de la mà de Cesare Scurati presentarem els sis tipus possibles d'interdisciplinarietat per veure l'amplitud de varietats que oferta el concepte i escollir la més encertada per al nostre treball. D'altra banda, i amb el mateix fi, explicarem els distints nivells d'integració entre disciplines a partir de la classificació establida per Erich Jantsh.

Tal com hem esmentat abans, Cesare Scurati (1977:27-28) és qui proposa sis tipus possibles d'interdisciplinarietat. En primer lloc, hi ha la *interdisciplinarietat heterogènia*, una mena de cúmul d'informacions de distintes disciplines. La *pseudointerdisciplinarietat* utilitza un model teòric per treballar disciplines diferents. Per la seua part, en la

interdisciplinarietat auxiliar s'usen metodologies d'investigació pròpies d'altres àrees de coneixement. Altra modalitat és la *interdisciplinarietat composta*, en la qual, per a solucionar problemes socials, intervenen especialistes d'altres disciplines. En canvi, la *interdisciplinarietat complementària* té lloc quan hi ha superposició de treball entre especialitats que tenen un mateix objecte d'estudi. Per últim, hi ha la *interdisciplinarietat unificadora*, on es produeix integració de dues o més disciplines.

Per la seua part, Erich Jantsh (1979) s'encarrega de diferenciar els diversos nivells d'integració entre disciplines: *multidisciplinarietat* (juxtaposició de matèries per treure elements comuns), *pluridisciplinarietat* (juxtaposició de disciplines dins un mateix sector de coneixement, on la intercomunicació es produeix en un plànol d'igual a igual), *disciplinarietat creuada* (una de les disciplines exerceix dominació sobre la resta), *interdisciplinarietat* (hi ha interacció i enriquiment recíproc entre diverses disciplines) i *transdisciplinarietat* (prioritat d'una transcendència; d'una modalitat entre les disciplines que les supere).

Una volta establertes aquestes classificacions, cal especificar que el treball que ens ocupa està basat en una interdisciplinarietat de tipus unificadora, posat que es produeix una integració entre diverses disciplines i camps de coneixement. Pretenem crear una proposta globalitzadora, que facilite la capacitat de relacionar continguts, procediments, disciplines i activitats ens condueix a reflexionar tal com feia Zabala: “introducir una perspectiva globalitzadora en la enseñanza es más una cuestión de actitud que de técnica educativa” (1989:26). En aquest sentit, treballar per projectes, tal com explicarem tot seguit, suposa deixar de costat la memorització de continguts conceptuals, per desenvolupar les competències bàsiques, aprendre continguts de manera transversal i resoldre problemes reals

a partir d'eixos coneixements adquirits. A més a més, es tracta d'un mode de treball encertat per aplicar amb grups reduïts, posat que generalment són alumnes que han presentat dificultats a l'hora de treballar amb una metodologia de tipus transmissora. També, les TIC tenen un paper fonamental, tant és així que la creació d'un blog d'aula i altres ferramentes digitals seran necessàries per dur a terme un treball dins l'aula en el context actual.

3.2. **Aprentatge Basat en Projectes**

Una de les opcions que ens ofereix el treball interdisciplinar a l'aula és l'anomenat Aprentatge Basat en Projectes (ABP). Aquest és un model d'aprenentatge on els estudiants planegen, implementen i avaluen projectes que tenen aplicació en el món real més enllà de l'aula de classe (Dickinson et al., 1998).

El concepte sorgeix a finals dels anys '60, quan Postman i Weingartner van proposar un model d'ensenyament que deixara de banda les classes magistrals per a desenvolupar la capacitat creativa de l'estudiant mitjançant el plantejament de preguntes i problemes oberts. En primer terme, es va aplicar a l'àmbit universitari en el camp de la medicina i després a ingenieries informàtiques. Però, l'ABP té les seues arrels en el constructivisme, que va evolucionar a partir de treballs de psicòlegs i educadors com Jean Piaget, John Dewey o Jerome Bruner. Aquesta corrent entén l'aprenentatge com a resultat de construccions mentals, és a dir, que els alumnes construeixen nous coneixements a partir d'aquells que ja han assolit prèviament. En l'ABP es desenvolupen activitats d'aprenentatge interdisciplinàries, de llarg termini i centrades en l'estudiant (Challenge, 2000, Multimedia Project 1999). Alguns dels principals beneficis d'aquest model d'aprenentatge, reportats per alguns estudiosos, estan fortament vinculats amb els objectius que hem especificat anteriorment:

- Els estudiants desenvolupen habilitats i competències com la col·laboració, planificació, comunicació, presa de decisions i han de saber manejar el temps (Dickinson et al., 1998).
- Augmenta la motivació, posat que hi ha una elevada assistència a les classes i més disposició per elaborar tasques (Bottoms & Webb, 1998).
- Integració entre l'aprenentatge a l'escola i la realitat, ja que els estudiants retenen més coneixements si estan compromesos amb un projecte que els estimula (Bottoms & Webb, 1998).
- Augment d'habilitats per a la resolució de problemes futurs (Moursund et al., 1997)

Per la seua part, la metodologia usada en aquestos casos està formada per una sèrie d'activitats o tasques orientades a la resolució d'un problema, a través d'un treball grupal, atorgant a l'estudiant autonomia i independència. De manera que, ara, el paper del docent ha canviat completament i aquest s'ha definit com un *facilitador*; algú que ajuda i guia l'alumnat a enllestir un projecte amb il·lusió i a la correcta consecució de l'objectiu final.

L'avaluació en l'ABP consta de dues vies formatives que cal tenir en compte. D'un costat, hi ha la retroalimentació o valoració formativa, que té lloc a mesura que va prenent forma el projecte en el qual estan immersos els alumnes. D'altre costat, la valoració formativa, que és el resultat final del procés. Cal que els estudiants participen en el desenvolupament avaluatiu i siguen conscients d'allò que se'ls demana.

Per últim, ens agradaria manifestar la nostra intenció d'adoptar aquesta perspectiva en el present treball d'investigació, juntament amb la combinació d'un altre tipus d'aprenentatge que presentem al següent apartat.

3.3. **Aprenentatge Servei**

Com que aquest treball té la finalitat de resoldre un problema que afecta l'entorn en el qual viu l'alumnat, també s'insereix dins d'allò que s'anomena APS (Aprentatge Servei). El concepte *service-learning* es va fer servir per Robert Sigmon, William Ramsea i Michael Hart (1967) per descriure un projecte de desenvolupament local que havíem dut a terme uns estudiants en el Southern Regional Education Board, en els Estats Units. L'aprenentatge servei s'interpreta com la realització de tasques que reuneixen necessitats humanes amb la intenció d'un creixement educatiu. La figura de John Dewey també juga un paper fonamental quan parlem de l'aprenentatge servei, ja que és considerat com un dels pares d'aquesta manera d'entendre l'ensenyament. El filòsof va defensar que l'aprenentatge té lloc sobretot a través de la pràctica i va comprovar que els alumnes van oferir una resposta activa i van assolir una sèrie de coneixements a través de la confecció de projectes que sorgeixen de la resolució d'un problema (1910). Dewey i la seua filosofia d' "aprendre fent" van promoure un dels primers programes d'aprenentatge servei, de manera que l'any 1921, es va crear un programa de servei comunitari estudiantil a l'Antioch College (Universitat d'Ohio).

Les deficions de l'aprenentatge servei són força variades. Kendall (1990) va identificar més de 140 definicions del terme anglés *service-learning*. Tot i això, els acadèmics sí han estat d'acord a l'hora d'enumerar els avantatges del treball a l'aula amb l'aprenentatge servei. El primer benefici és el protagonisme que adquireixen els estudiants, posat que es tracta d'un aprenentatge actiu. També, contribueix a resoldre problemes comunitaris a través d'un servei solidari. I, per últim, ajuda a la vinculació intencionada de les pràctiques solidàries amb els continguts d'aprenentatge o recerca (Martínez, 2008).

Els requisits bàsics per a la implementació de projectes d'APS són cinc: aprenentatge, servei, projecte, participació i reflexió. Aquest tipus d'aprenentatge permet treballar continguts de manera interdisciplinària i també potenciar competències transversals, sempre intentant implicar l'alumne per a la realització d'un servei autèntic a partir d'una necessitat real de l'entorn immediat. Així doncs, els estudiants desenvolupen actituds prosocials i es fomenta la participació activa d'aquests amb la presa de consciència final per part de tots els participants del projecte. També, l'APS ofereix la possibilitat de desenvolupar competències. Una forma d'organitzar-les pot ser basant-se en els quatre pilars de l'educació de l'Informe Delors (1996): *Aprendre a conèixer, Aprendre a fer, Aprendre a ser i Aprendre a conviure.*

En conclusió, el servei que pretén ocupar aquesta proposta pertany a l'àmbit d'ajuda pròxima a altres persones, en concret, a ciutadans del poble amb dificultats socioeconòmiques. Un projecte educatiu amb utilitat social, que traspasse els límits entre l'educació formal i informal, a través d'un procés d'adquisició de coneixements i competències per a la vida i amb un objectiu de caràcter reflexiu i transformador és el que es pretén aconseguir.

4. **METODOLOGIA**

Dins d'aquest apartat, s'inclou el mètode de treball dut a terme al llarg de la nostra investigació i l'anàlisi previ de les característiques de l'entorn, del centre i de l'alumnat. Com que alguns aspectes metodològics tant de la investigació com de la proposta de treball amb l'alumnat poden tenir un fort vincle, de vegades, inclús resulta un poc complicat de distingir quin aspecte forma part d'una o de l'altra. Tot i això, farem un esforç per intentar explicar com procedirem a l'inici de la nostra investigació i quines seran les passes que seguirem.

4.1. **Característiques de l'entorn**

Quant a les característiques de l'entorn, l'IES Vermellar es troba a l'Olleria, una població de 8.630 habitants (INE, 2012), situada a la Vall d'Albaida, província de València. És una localitat, coneguda per la indústria del vidre, que ha vist incrementada la seua taxa d'atur fins arribar al 32% i, cada vegada, són més els ciutadans que han de cercar en aquestes organitzacions aquests béns vitals. Per la seua part, l'institut del poble, l'IES Vermellar, vol formar part d'aquest projecte i ajudar econòmicament durant el curs per mantenir aquest menjador i també col·laborar amb les tasques de cuina, aprofitant que hi ha un PQPI d'aquesta especialitat. En un primer moment, el docent que posa en marxa aquest treball per projectes té la idea de posar-se en contacte amb la directora del centre per poder fer-hi xarrades i així reunir els pares i mares dels xiquets i que contribuïren a la causa. Tot seguit, la directora del centre ho va comunicar a la resta de professors i els del departament de *Valencià* decideixen posar en funcionament una metodologia que permetera col·laborar amb l'entorn i, al mateix temps, fer que els alumnes assoliren una sèrie de coneixements.

Per tant, es fonen dues intencionalitats, la pedagògica i la solidària, en una proposta que no deixa de ser un exemple de l'anomenat *Aprenentatge Servei*.

4.2. **Característiques del centre**

Pel que fa a les característiques del centre, l'IES Vermellar alberga 517 estudiants i 55 professors. A més dels quatre cursos de l'ESO, també s'hi pot cursar el Batxillerat humanístic, científic o social.

Per la seua part, les instal·lacions del centre, adequades per dur a terme tasques relacionades amb les TIC, optimitzen el procés d'aprenentatge, posat que l'institut va estar acabat de construir l'any 2000. Es troba situat en una zona bastant cèntrica i acull també alumnes d'altres poblacions pròximes, com ara Alfarrasí i Montaverner.

La distribució d'alumnes per aula ha intentat ser equitativa a l'hora del repartiment, tot i això hi ha alguns grups que tenen un xicotet desequilibri, encara que uns vint alumnes conformen cadascuna de les aules. El cursos de 2n i 3er d'ESO són els que més estudiants acullen. En el nostre cas, ens centrarem en els deu alumnes que formen part del grup de Programa de Diversificació Curricular de 4t d'ESO.

4.3. **Característiques de l'alumnat**

Per poder dur a terme la confecció d'un treball que siga vàlid, coherent i versemblant, s'han de tenir en compte les característiques de l'alumnat. Amb un total de deu estudiants dins l'aula, el docent pretén que la seua motivació incremente a mesura que el projecte va prenent forma. Es tracta d'un conjunt d'adolescents que han repetit curs (la major part d'ells 3r d'ESO, concretament el 70%) i que, per tant, solament van a l'institut per obtenir el certificat d'Educació Secundària Obligatòria. A banda de ser alumnes amb

poca motivació, provenen de famílies amb un nivell socioeconòmic baix i no saben ben bé què els espera quan acabe el seu pas per l'institut; per la seua part hi ha manca de conscienciació de la gravetat de la crisi econòmica i de la creixent competitivitat laboral que hi ha a l'exterior de l'aula. En general, presenten un nivell més baix de rendiment en l'àmbit sociolingüístic, posat que, d'acord a la nostra observació prèvia, el veuen com un compendi d'assignatures avorrides, per tant, treballen el mínim per aprovar i finalment eixir amb el títol de l'ESO. També, tenen especial dificultat en la comprensió i l'expressió escrita. Aprofitem l'alt rendiment que l'alumnat presenta les assignatures *Educació Plàstica i Visual* i *Música* per confeccionar una proposta de treball, que juntament amb *Teatre*, faran augmentar la motivació dels estudiants.

4.4. **Metodologia de la investigació**

Ens plantegem, doncs, un projecte que tinga com a objectiu principal reflexionar al voltant dels aspectes positius de les tres metodologies (ABP, APS i treball interdisciplinar), tot fent servir la combinació d'aquestes. A principi de curs, el docent els efectua unes preguntes mitjançant un qüestionari, amb la una intenció clara: que els estudiants mostren preferència i admiració per la poesia. Atés que un dels continguts del currículum de 4t d'ESO està relacionat amb autors del segle XX, ens n'adonem de la possibilitat de contemplar la figura d'Estellés i la seua poesia com a centre d'aquest treball. A través de l'observació, veiem com pot resultar efectiva la combinació d'una poesia propera, amb temàtiques quotidianes i amb textos relacionats amb les disciplines abans esmentades, per tal que els estudiants puguen sorprendre's del gran treball que poden realitzar i de la importància d'aprendre.

Quan s'ha comprovat que el gènere poètic els atrau i que en dues assignatures *Educació Plàstica i Visual* i *Música* són alumnes bastant eficients, doncs posarem en marxa les tasques pertinents al primer trimestre. Aquestes, orientades a la producció d'una versió individual del Guernika, de Pablo Picasso, com a producte final, començaran al mes de desembre. Durant el segon trimestre, al mes de març, procedirem amb les tasques relacionades amb l'assignatura de *Música*. En aquesta ocasió, les activitats estaran enfocades a la consecució d'un producte final que consistirà en la gravació de poemes recitats d'Estellés. Per la seua part, les tasques del tercer projecte s'iniciaran a juny i, l'últim dia de classe, tots els alumnes de l'institut podran gaudir d'aquest darrer producte.

5. DESENVOLUPAMENT DEL TREBALL PER PROJECTES

Ara, ens centrem en el treball per projectes plantejat als alumnes de 4t d'ESO PDC. Per començar, explicarem la metodologia que s'emprarà i definirem les tasques d'iniciació, desenvolupament i producte final de què consta el treball que presentem. Concretades les tasques, passarem a establir els objectius que hauran d'assolir i els continguts que es treballaran de les diferents disciplines que hem inclòs. Després, hi haurà un calendari de treball, per visualitzar ràpidament quan tindran lloc cadascuna de les tasques assignades.

El grup que hem triat per a la nostra investigació és divers, tot i això, hem cregut convenient dedicar un dels apartats a l'atenció a la diversitat. Una vegada fet, passarem a explicar quins materials serien necessaris per a cadascuna de les tasques i, per últim, ens centrarem en dir quins són els criteris d'avaluació i els instruments que hem escollit per efectuar-la.

5.1. Metodologia

El present treball consta de tres projectes, cadascun d'ells es desenvoluparà en el primer, segon i tercer trimestre respectivament. Un conjunt de tasques d'iniciació i desenvolupament ens conduiran cap a un producte final òptim. En el primer trimestre, tindrà lloc l'elaboració d'un llenç individual a mode de versió creativa del *Guernika*, de Pablo Picasso. Al llarg del segon trimestre, hi haurà un CD com a producte final, on s'inclouran totes les gravacions de poemes d'Estellés recitats per part dels alumnes. Per últim, al tercer trimestre i, com a colofó, l'alumnat tindrà l'oportunitat de gaudir de l'experiència d'estar dalt d'un escenari i interpretar una xicoteta obra de teatre que s'haurà creat a partir del poema "Els amants", de l'escriptor de Burjassot.

Previ a la realització de les tasques del primer projecte, els estudiants hauran fet uns exercicis i activitats d'iniciació. Aquestes, incloses dins les classes de l'àmbit sociolingüístic (Ciències Socials), tenen com a objectiu l'anàlisi del medi i la detecció de problemes socials al seu entorn pròxim. Eixa setmana hi ha una xarrada per part dels col·laboradors de l'associació, *Càritas*, encarregada d'ajudar a tots aquells que presenten greus dificultats econòmiques. Des del centre, els professors s'interessen i tenen la intenció de col·laborar per eradicar aquesta situació. La xarrada no sols pretén aconseguir l'ajuda econòmica, sinó que també vol atraure voluntaris per tal que formen part del projecte de voluntariat de l'associació. Com ja s'ha dit, els estudiants de cuina de PQPI són els qui s'ofereixen per fer el menjar i dur-lo després al menjador de *Càritas*. Alguns alumnes s'ofereixen voluntaris durant tot l'any per parar taules i netejar plats; uns altres es comprometen a fer una recerca activa en totes la borsa de treball de l'Olleria i de pobles del voltant.

Aquestes mesures d'ajut són portades a terme per tots els estudiants de l'institut des del moment de la xarrada, però des del centre volem col·laborar més activament en la causa. Per això, una volta els alumnes de 4t d'ESO PDC assisteixen a la xarrada i són conscienciats de la problemàtica econòmica que pateixen alguns habitants de la seua població decideixen unir-se (junt amb els professors) a la creació i el manteniment del menjador social, amb l'objectiu de facilitar un poc la vida a aquestes persones. Cal remarcar que la producció d'un blog d'aula a través del qual s'informe a la població de tot l'esforç que s'està realitzant, on l'alumnat pugua contar com se sent i on pugua interactuar amb altres habitants és imprescindible. Així, els interessats en algun dels productes finals podran veure l'evolució i l'esforç que ha suposat un treball d'aquestes característiques.

Al primer trimestre tindrà lloc la producció artística individual relacionada amb un

dels quadres més famosos d'un artista conegut internacionalment, com és Pablo Picasso. El *Guernika*, llenç reivindicatiu i sobradament conegut del pintor malagueny, serà el protagonista d'aquest projecte. L'objectiu és que els deu estudiants realitzen com a producte final una simulació d'un quadre d'aquest estil, de tipus abstracte, per tal de, finalment, fer una exposició i així poder recaptar fons per mantenir el menjador social que ha nascut gràcies al suport de *Càritas*. Amb les indicacions i l'ajut de la professora de plàstica, s'ha pogut dur a terme aquest projecte al primer trimestre, al llarg de 10 sessions. Entre les classes de *Valencià: llengua i literatura* i les de *Educació Plàstica Visual* podem conformar totes les sessions que calen per a l'elaboració del primer projecte, el qual presentem a continuació:

Fase	Tasca	Recursos	Temporalització (sessions de 55 min.)
Iniciació	<ol style="list-style-type: none"> 1. Introducció figura d'Estellés, recerca d'informació de l'autor i exposició grupal (oral) 2. Relació entre Picasso i Estellés (similituds): lluita per llibertats. Tasca: Anàlisi en grup de El Guernika (per escrit) 3. Pluja d'idees en relació amb el llenç que va a ser creat (per escrit) 	Ordinadors	2 sessions per posar en comú cadascuna de les tasques dutes a terme pels alumnes.
Desenvolupament	<ol style="list-style-type: none"> 1. Treball del poema "Picasso", on l'autor parla del quadre del pintor. Anàlisi del poema 2. Esbós del llenç amb l'ajuda de la professora de Plàstica 	<p>Poema "Homenatge a Picasso" d'Estellés</p> <p>Material necessari dins l'aula de plàstica per fer l'esbós</p>	<p>2 sessions per analitzar el poema</p> <p>2 sessions per fer l'esbós</p>
Producte	<ol style="list-style-type: none"> 1. Treball en llenç aplicació de les formes i traç de les línies, tot i marcant la pròpia originalitat 2. Subministrament de color i perfeccionament de l'obra, sota la supervisió de la professora de Plàstica 	Llapis, material per al color, llenç...	4 sessions per fer el producte final

Quant al segon trimestre, els esforços se centraran en l'assignatura de *Música*. Hi ha un ampli ventall de poemes musicats del poeta de Burjassot. Tot i ser molt coneguts, els alumnes no saben ben bé quins cantants han produït les cançons. Gràcies al professor de l'assignatura, s'han pogut dur a terme una sèrie de tasques per tal que els alumnes coneguem les obres musicades i també que en produïsquen una.

Afortunadament, un dels alumnes és un entés de la música i aficionat a tocar la guitarra. Aprofitem aquesta situació per fer un producte final que es base en la creació d'un disc amb poemes musicats i recitats d'Estellés que no s'han fet fins ara. En total són vuit sessions a través de les quals arribarem a un producte final ben produït per a la seua posterior comercialització. A continuació, hi ha la planificació del segon projecte.

Fase	Tasca	Recursos	Temporalització
Iniciació	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dos recitadors de poemes acudeixen al centre per tal de donar instruccions de com fer un bon recital. Els alumnes hauran de fer les anotacions necessàries per fer servir després els consells 2. Tria de poemes que recitarà cadascú (la professora de Valencià facilitarà el llistat). A continuació, faran un assaig de dicció i entonació amb els poemes escollits. 	<p>Llapis i fulls en blanc</p> <p>Consells dels recitadors professionals (bases per recitar. Adjuntades als annexos)</p>	2 sessions
Desenvolupament	<ol style="list-style-type: none"> 1. Els alumnes escoltaran els poemes musicats fins ara d'Estellés i coneixeran autors com Ovidi Montllor i grups com Obrint Pas. 2. A través de l'escolta, l'alumnat intentarà extraure'n les característiques i el significat general del poema. 3. Després, cada alumne agafarà i farà el mateix que s'ha realitzat a la tasca anterior, per entendre l'essència de la poesia. 	<p>Reproductor audiovisual</p> <p>Poemes escollits (adjuntats als annexos)</p>	3 sessions
Producte	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gràcies al profe de Música, que també es dedica a compondre, hem pogut construir una base sobre la qual l'alumne aficionat a tocar la guitarra podrà fer un acompanyament de la recitació. Així doncs, l'assaig del producte final serà necessari per fer un recital sublim. 2. Gravació del producte final en format CD per comercialitzar-la. 	<p>La ràdio del poble, <i>La Onda</i>, ha facilitat els alumnes les seues instal·lacions i així ha volgut col·laborar per fer una gravació amb més qualitat.</p>	3 sessions

Pel que fa al tercer trimestre, el professor de Teatre, oferirà el suport que cal per fer

una representació de qualitat com a producte final. A partir del poema “Els amants”, els estudiants hauran de fer entre tots un guió teatral i revisar tots els aspectes teòrics relacionats amb la confecció d’una obra teatral d’una duració determinada. Calen set sessions per dur a terme aquest projecte i finalment es farà una representació per tal que tots puguin veure el treball realitzat i també realitzen les seues aportacions econòmiques per al menjador social. Tot seguit, veurem la planificació per al tercer i últim projecte.

Fase	Tasca	Recursos	Temporalització
Iniciació	<ol style="list-style-type: none"> 1. Presa de contacte amb el món teatral. Veuran un vídeo a través del qual en podran extraure les bases per fer un bon poema teatralitzat. LINK VÍDEO 2. Un cop extretes les idees, els alumnes realitzaran el guió de la teatralització de “El amants”, tenint en compte el atrezzo, els efectes sonors, etc. 	<p>Reproductor audiovisual</p> <p>Paper i llapis</p>	3 sessions
Desenvolupament	<ol style="list-style-type: none"> 1. Un cop fet el guió i amb el vist-i-plau del professor de Teatre, cal revisar les tècniques d’interpretació necessàries per fer un bon producte. L’alumnat es sotmetrà a una espècie de “casting” i es distribuiran els distints rols. 2. Assaig de l’obra, amb Antonio com a guia. 	<p>L’únic recurs, en aquest cas, és el lloc i el guió. El gimnàs, ampli i lluminós, permetrà montar un entarimat i fer adequadament l’assaig de la interpretació.</p>	3 sessions
Producte	<ol style="list-style-type: none"> 1. El producte final tindrà lloc en el gimnàs l’últim dia de classes. S’oferiran dues sessions, una de matí i altra de vesprada. Amb solament 1€ es podrà assistir a l’event i al mateix temps es col·laborarà amb Caritas. 	<p>Vestuari, entarimat, guió, ajut dels docents per preparar-ho tot...</p>	1 dia (l’últim de classe)

La realització de les tasques ha estat programada en un període pròxim a la finalització del trimestre, per tant no ha suposat un problema temporalitzar els projectes. Amb cadascuna de les tasques es pretén aconseguir un producte final, una matèria necessària per captar fons i conscienciar la gent del poble de la situació tan crítica que hi viuen alguns habitants. Cada producte final (o cada projecte) al final de cada trimestre veurà la llum, en un acte solidari realitzat per l’institut. De fet, el professorat serà l’encarregat de

repartir pamflets i transmetre informació a través del blog d'aula per tota la població, per tal que tothom estiga informat i puga acudir a col·laborar.

5.2. Objectius

Les capacitats es poden definir com allò que permet que l'estudiant cresca de manera integral i com a persona, al temps que adquireix uns aprenentatges continus i progressius. Els objectius permeten el desenvolupament de les capacitats que han d'assolir els estudiants mitjançant el seu pas per l'ESO. En primer lloc, cal enumerar els objectius d'etapa per tenir clar les metes que han d'acomplir els estudiants segons allò establert en la normativa, després és necessari la delimitació de la consecució dels objectius específics del curs indicat i la concreció de les metes que ens proposem en el present treball.

Objectius d'etapa
1. Conèixer, assumir responsablement els seus deures i exercir els seus drets en el respecte als altres, practicar la tolerància, la cooperació i la solidaritat entre les persones i grups, exercitar-se en el diàleg, refermant els drets humans com a valors comuns d'una societat plural, oberta i democràtica, i preparar-se per a l'exercici de la ciutadania democràtica.
2. Fomentar actituds que afavorisquen la convivència en els àmbits escolar, familiar i social.
3. Valorar i respectar, com un principi essencial de la nostra Constitució, la igualtat de drets i oportunitats de totes les persones, amb independència del seu sexe, i rebutjar els estereotips i qualsevol discriminació.
4. Desenvolupar l'esperit emprenedor i la confiança en si mateix, la participació, el sentit crític, la iniciativa personal i la capacitat per a aprendre a aprendre, planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats, així com valorar l'esforç amb la finalitat de superar les dificultats.
5. Conèixer els aspectes fonamentals de la cultura, la geografia i la història de la Comunitat Valenciana, d'Espanya i del món; respectar el patrimoni artístic, cultural i lingüístic; conèixer la diversitat de cultures i societats a fi de poder valorar-les críticament i desenvolupar actituds de respecte per la cultura pròpia i per la dels altres.
6. Valorar i participar en la creació artística i comprendre el llenguatge de les distintes manifestacions artístiques, utilitzant diversos mitjans d'expressió i representació.

Objectius específics 4t ESO PDC	Objectius que han d'assolir amb la proposta
1. Identificar els processos i mecanismes que regixen els fets socials i les interrelacions entre fets polítics, econòmics i culturals i utilitzar este coneixement per a comprendre la pluralitat de causes que expliquen l'evolució de les societats actuals, el paper que hòmens i dones exercixen en estes i els problemes més rellevants que afecten la nostra societat.	1. Identificar els processos i mecanismes que regixen els fets socials i la seua relació amb els fets econòmics, i utilitzar este coneixement per a comprendre les causes que expliquen l'evolució de la societat actual i les conseqüències de la crisi econòmica.
2. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales territorials, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interaccions que es donen entre estos i les que els grups humans establixen en la utilització de l'espai i dels seus recursos, valorant les conseqüències de tipus econòmic, social, polític i mediambiental.	2. Identificar, localitzar i analitzar els elements que caracteritzen el medi físic de la població i cooperar per intentar que hi haja una bona interrelació entre tots els habitants del lloc on conviu.
3. Relacionar les manifestacions artístiques i culturals amb el context històric per a valorar i respectar el patrimoni natural, històric, cultural i artístic, assumir la responsabilitat que suposa la seua conservació i apreciar com a recurs per a l'enriquiment individual i col·lectiu.	3. Relacionar manifestacions artístiques com el Guernika, de Pablo Picasso, amb el context històric en el qual s'insereix, així com valorar l'enriquiment que suposa una obra d'art i que per tant, cal tindre cura d'aquestes.
4. Utilitzar un metallenguatge gramatical bàsic per a la comunicació en classe en relació amb les activitats de comprensió i producció de textos. L'ús del metallenguatge es referirà a tots els components d'un text: pragmàtic, discursiu, gramatical i ortogràfic.	4. Utilitzar un llenguatge correcte per que hi haja una comunicació òptima i una comprensió i producció eficaç de textos. Tenir cura de l'ortografia, gramàtica i dels elements pragmàtics.
5. Interpretar textos literaris i valorar i gaudir autònomament d'obres literàries que pertanyen a diferents contextos històrics i culturals com una forma de plaer i d'accés al coneixement de l'experiència humana.	5. Interpretar textos literaris d'Estellés i gaudir dels poemes, de manera que llegir-los siga una forma de plaer i d'accés al coneixement de l'experiència humana.

5.3. Continguts

Els continguts de *Valencià: llengua i literatura* relacionats amb el present treball es presenten a continuació, tenint en compte que dins el bloc d'Educació Literària hi ha els continguts que tenen a veure amb l'assignatura de *Teatre*.

Blocs	Continguts del currículum	Continguts de la proposta
1. Bases històriques de la societat actual.	Transformacions en l'Espanya del segle XX: la crisi de l'estat liberal i la II República; la guerra civil i el franquisme.	Transformacions en el País Valencià al segle XX: guerra civil i franquisme al nostre territori i a nivell nacional.
2. El món actual.	Transició política i configuració de l'estat democràtic a Espanya.	Període de posguerra i transició política per explicar el passat dels ciutadans del nostre territori.
3. Escoltar, parlar i conversar.	Participació oral en situacions de comunicació pròpies de l'àmbit acadèmic, com ara el treball en grup, les posades en comú i l'exposició dels dubtes i dificultats sobre les tasques realitzades.	Participació oral en la posada en comú per parlar d'Estellés i comentar la pluja d'idees en relació amb el llenç que va a ser creat.

4. Llegir i escriure.	Autonomia en el procés d'escriptura: ser capaç de planificar un text, usar la documentació adequada, textualitzar-lo i revisar-ho.	L'autonomia en el procés d'escriptura en totes les tasques on l'estudiant haja de redactar. Haurà de fer una planificació adequada de cada text.
5. Educació literària.	Lectura comentada i dramatitzada de breus peces teatrals contemporànies, o de fragments, reconeixent les característiques del text dramàtic. Lectura comentada de poemes des del segle XIX fins a l'actualitat comparant els temes, els recursos retòrics i la seua relació amb el significat i el ritme.	Lectura del poema "Els amants" d'Estellés per després dur-lo a escena i dramatitzar-lo com a producte final. Lectura comentada dels poemes d'Estellés, a mode de recital, que els alumnes aprofitaran per vendre i col·laborar en la causa que els ocupa.
6. Coneixement de la llengua.	Coneixement i ús reflexiu de les normes ortogràfiques, apreciament el seu valor social i la necessitat de cenyir-se a la norma lingüística.	Coneixement i ús de les normes ortogràfiques en els textos escrits, tenint cura d'aquestes en tot moment.

Per altra part, els continguts relacionats amb l'assignatura *Educació plàstica i visual*:

Bloc	Continguts del currículum	Continguts de la proposta
1. El llenguatge visual	Interpretació plàstica d'obres d'art. Valoració dels llenguatges visuals per a augmentar	Interpretació plàstica de l'obra el Guernika, de Pablo Picasso.
2. Elements configuratius dels llenguatges visuals. Els elements graficoplàstics com a vehicle per a l'anàlisi i la creació d'imatges.	Utilització de tècniques apropiades per a la representació de formes naturals diferents i experimentació amb diversos materials. Aprofundiment en l'exploració del color per mitjà de diferents tècniques i procediments.	Utilització de tècniques apropiades per a la representació de formes naturals diferents i experimentació amb diversos materials. Aprofundiment en l'exploració de colors en la confecció del producte final: la versió individual del quadre de Picasso.
3. Representació de formes.	Anàlisi de la proporció en diverses obres d'art. Estudi de la figura humana en les obres d'art. Cànon en la representació de la figura humana a través de les diferents cultures.	Anàlisi de la proporció de les figures que apareixen al Guernika. Estudi de les figures que apareixen en aquest llenç i el seu significat.
4. La composició.	<ul style="list-style-type: none"> Anàlisi de la composició de diferents obres d'art i autors i autors. 	Anàlisi de la composició de l'obra de Picasso.
5. Espai i volum. Percepció i representació. El volum.	<ul style="list-style-type: none"> Presentació dels treballs de forma ordenada, precisa i rigorosa. 	Presentació del producte final de forma ordenada, precisa i rigorosa
6. Tècniques i	<ul style="list-style-type: none"> Realització d'esbossos necessaris per a la 	<ul style="list-style-type: none"> Realització de l'esbós necessari per a la

procediments utilitzats en els llenguatges visuals.	realització d'obres gràficoplàstiques.	realització del producte final.
7. Apreciació del procés de creació de les arts visuals.	Valoració de l'esforç que requereix l'elaboració d'alguns productes artístics	Valoració de l'esforç que requereix l'elaboració d'un producte artístic com el Guernika.

Els continguts de l'assignatura de *Música* que treballem a la proposta són:

Bloc	Continguts del currículum	Continguts de la proposta
1. Audició i referents musicals.	Audició, reconeixement, anàlisi i comparació de músiques de diferents gèneres i estils, així com del patrimoni musical d'Espanya, especialment de la Comunitat Valenciana: instruments i agrupacions, repertori de danses i cançons tradicionals.	Audició, reconeixement, anàlisi i comparació de músiques de diferents gèneres i estils, així com del patrimoni musical d'Espanya, especialment de la Comunitat Valenciana. Coneixement dels autors que han musicat els poemes del protagonista d'aquest treball.
2. La pràctica musical.	<ul style="list-style-type: none"> Planificació, assaig, interpretació, direcció i avaluació de representacions musicals en l'aula i en altres espais i contextos. 	<ul style="list-style-type: none"> Planificació, assaig, interpretació, direcció i avaluació del treball musicat i recitat a l'aula.
3. Música i tecnologies.	<ul style="list-style-type: none"> Aplicació de diferents tècniques de gravació, analògica i digital, per a enregistrar les creacions pròpies, les interpretacions realitzades en el context de l'aula i altres missatges musicals. 	<ul style="list-style-type: none"> Aplicació de diferents tècniques de gravació per a enregistrar les creacions pròpies, les interpretacions realitzades, musicades gràcies a un alumne i recitades per la resta.

5.4. Temporalització

Dintre el curs 2014/2015 té lloc la proposta que plantegem. Per tant, a continuació, veurem a través d'un calendari la programació de les tasques que conduiran a cadascun dels productes.

Al mes de desembre 2014, té lloc el primer projecte: versió individual del *Guernika*. Aprofitem que dijous disposem de tres sessions de l'àmbit sociolingüístic per aplicar la proposta i ens ajustem a l'horari de la professora de plàstica abans de concretar la planificació del projecte i finalment es programa així.

Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10 Tasques iniciació (1 sessió)	11 Tasques iniciació i anàlisi poema "Homenatge a Picasso" (3 sessions)	12	13	14
15 Confecció de l'esbós (1 sessió)	16 Confecció de l'esbós (1 sessió)	17 Elaboració del producte final (1 sessió)	18 Elaboració del producte final (3 sessions)	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Durant el mes de març de 2015, es desenvoluparà el segon projecte: la gravació del recital dels poemes d'Estellés. Igualment, amb les tres últimes sessions que tenim dijous disponibles, gaudim de les tasques que formen part del segon projecte.

Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10 Xarrada dels recitadors	11 Tria de poemes i assaig de dicció	12 Activitats que pertanyen al desenvolup.	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26 Gravació del CD amb els poemes recitats	27	28	29
30	31					

A juny s'efectuarà el tercer projecte: teatralització del poema “Els amants” d’Estellés. L’últim dia de classe tindrà lloc la representació final, on els alumnes demostraran al públic que poden fer amb èxit tot allò que es proposen.

Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11 Tasques d'iniciació	12	13	14
15	16	17	18 Tasques de desenvolup.	19 Teatralització (últim dia de classes)	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

5.5. Materials

La major part dels recursos de què disposa el centre seran necessaris per a la posada en marxa del nostre treball per projectes. Per un costat, hi haurà l'ús d'ordinadors per a fer la cerca d'informació d'Estellés i Picasso, així com per a actualitzar el blog d'aula que es crearà a principi de curs. El material que ajudarà els alumnes a dur endavant el primer projecte serà facilitat per la professora i estarà dins l'aula de plàstica, de manera que no suposarà cap cost econòmic per a l'estudiant. El docent de l'assignatura de *València* facilitarà en tot moment els poemes amb què es treballarà a l'aula.

Quant al segon projecte, gràcies a la col·laboració de la ràdio del poble i al professor de Música, hi haurà la possibilitat de fer efectiu el CD, que estarà a la venda en alguns establiments de l'Olleria.

En relació amb el material per al tercer trimestre, cal dir que els recursos que ofereix el centre seran suficients per abastir les necessitats que demana l'últim projecte. El gimnàs i la imaginació faran possible la posada en escena.

En tot cas, per tal de veure-ho més gràficament, als annexos apareix una relació de materials que s'usarien amb un projecte d'aquestes característiques.

5.6. Atenció a la diversitat

En qualsevol treball d'aula, els docents hem de tenir en compte que cada alumne és diferent i únic, és a dir, té unes necessitats i presenta uns interessos particulars. Per aquesta raó, també inserim en aquesta proposta, un apartat on es parle de l'atenció a la diversitat.

El grup amb el qual anem a treballar ja és divers, tot i això, és convenient que el professorat ofereixi un material de reforç per complementar aquells aspectes o continguts que demanen una revisió més profunda o uns coneixements previs que els estudiants no han assolit anteriorment.

Encara que als annexos hi ha la possibilitat de consultar unes pàgines web específiques per complementar alguns continguts, és necessari destacar que es farà un anàlisi en profunditat i pacientment de tots aquells aspectes en els quals alguns alumnes presenten dificultats de comprensió. L'assignació de les tasques individuals en cada projecte estarà adequada a les necessitats de cada alumne. En definitiva, el professorat disposarà sempre de material addicional i alternatiu imprès que facilite la consecució dels objectius marcats.

5.7. Criteris d'avaluació

Aquests són els criteris d'avaluació en els quals ens centrem. Un cop els hem

seleccionat del currículum, els hem concretat com correspon, en la graella del costat, segons la proposta plantejada.

<p>1. Dissenyar i dur a terme una senzilla investigació de caràcter descriptiu sobre algun dels problemes internacionals més destacats de l'actualitat com a manifestació d'algunes dels grans canvis socials i culturals del segle XX.</p>	<p>En aquest cas, dissenyar una investigació al voltant de la necessitat de creació de menjadors socials, degut a la situació econòmica crítica que viuen algunes famílies del poble.</p>
<p>2. Conèixer la terminologia gramatical bàsica en relació amb la comprensió i producció de textos: resum d'idees extretes de conferències, vídeos, etc. per arribar a fer un correcte producte final.</p>	<p>Conèixer la terminologia i els recursos estètics que usa Estellés als seus poemes, per poder transmetre el mateix mentre estan produint els productes final.</p>
<p>3. Comprendre instruccions i normes que regulen la interacció verbal de l'aula; seguir les explicacions de classe i ser capaç de verbalitzar-les en apunts, notes; extraure les idees bàsiques de notícies, reportatges, exposicions i conferències.</p>	<p>Comprendre les intruccions i fer un ús correcte de les pautes per a confeccionar els tres productes finals.</p>
<p>4. Seleccionar el tipus de línia i textura i adequar-ho a la finalitat expressiva de l'obra.</p>	<p>Seleccionar el tipus de línia i textura i adequar-ho a la finalitat expressiva del Guernika.</p>
<p>5. Saber manejar els distints materials i instruments per a produir un bon resultat final.</p>	<p>Saber manejar els distints materials i instruments per a produir un bon resultat final amb el Guernika.</p>
<p>6. Reconèixer i situar en el seu context (històric, filosòfic, artístic) manifestacions musicals de diferents períodes de la història de la música i, en particular, les pròpies de la Comunitat Valenciana.</p>	<p>Conèixer i reconèixer les poesies musicades d'Estellés i quins han estat els seus autors.</p>
<p>7. Participar activament en algunes de les tasques necessàries per a la celebració d'activitats musicals en el centre.</p>	<p>En aquest cas, participar en la gravació d'un CD solidari on estiguen recollits els poemes recitats.</p>
<p>8. Comentar i dramatitzar el poemes d'autors del s.XX, tot reconeixent algunes característiques temàtiques i formals.</p>	<p>Comentar i dramatitzar el poema "Els amants", tot reconeixent algunes característiques temàtiques i formals.</p>

5.8. Avaluació

D'una banda, a través de l'autoavaluació els alumnes podran saber quins continguts avaluarà el docent i així inclús fer, gràcies a un rúbriques com la que es presenta a continuació,

una avaluació individual, per veure si compleixen amb les expectatives que se'ls demana. D'altra banda, un cop han finalitzat cada projecte, el professor/a que ha assumit un paper de "guia" farà ús d'aquesta mateixa rúbrica per valorar el treball final realitzat. L'avaluació sumarà un total d'un punt al finalitzar l'últim trimestre.

A través de la producció de les tasques abans esmentades també es treballen les quatre competències bàsiques. Mitjançant la realització d'algunes d'aquestes tasques els alumnes s'expressen, escolten i es comuniquen, però, com a prioritat, entenen les poesies d'Estellés. Per tant, la confecció de tots els projectes està lligada a una feina d'escriptura, escolta, comprensió escrita i expressió oral. A més, fomentarà habilitats comunicatives, de desenvolupament de l'esperit crític i sobretot referides a l'ús de les noves tecnologies. La rúbrica següent servirà d'instrument avaluador tant per als propis alumnes com per al docent i s'usarà per a extraure la nota final dels tres projectes a final de curs:

	4. Excel·lent 1 PUNT	3. Notable 0,75 PUNTS	2. Suficient 0,5 PUNTS	1. Insuficient 0,25 PUNTS	No aplica 0 PUNTS	%
Dissenyar i dur a terme una senzilla investigació de caràcter descriptiu sobre la situació econòmica crítica que viuen algunes famílies del poble.	L'alumne dissenya de forma molt clara i objectiva la investigació. Detalla perfectament el problema de famílies del poble.	L'alumne dissenya de forma clara i objectiva la descripció de la investigació. Detalla bastant bé el problema de famílies del poble	L'alumne dissenya de forma suficientment clara i objectiva la investigació. Detalla bé el problema de les famílies del poble.	L'alumne no dissenya de forma clara ni tampoc objectiva la investigació. No detalla bé el problema que afecta a les famílies del poble.	No aplica	5%
Coneix la terminologia gramatical bàsica en relació amb la comprensió i producció de textos	L'alumne coneix perfectament la terminologia bàsica en relació amb la comprensió i producció de textos	L'alumne coneix bastant bé la terminologia bàsica en relació amb la comprensió i producció de textos	L'alumne coneix bé la terminologia bàsica en relació amb la comprensió i producció de textos	L'alumne no coneix bé la terminologia bàsica en relació amb la comprensió i producció de textos	No aplica	10%

Comprén instruccions i normes que regulen la interacció verbal de l'aula	Comprén perfectament les instruccions i normes que regulen la interacció verbal de l'aula	Comprén bastant bé les instruccions i normes que regulen la interacció verbal de l'aula	Comprén bé les instruccions i normes que regulen la interacció verbal de l'aula	No comprén bé les instruccions i normes que regulen la interacció verbal de l'aula	No aplica	10%
Selecciona el tipus de línia i textura i adequar-ho a la finalitat expressiva del Guernika	Selecciona perfectament el tipus e línia i textura i ho adequa a la finalitat expressiva del Guernika	Selecciona bastant bé el tipus de línia i textura i ho adequa a la finalitat expressiva del Guernika	Selecciona bé el tipus de línia i textura i ho adequa a la finalitat expressiva del Guernika	No selecciona bé el tipus de línia ni de textura i no ho adequa a la finalitat expressiva del Guernika	No aplica	20%
Sap manejar els distints materials i instruments adequats a les diverses tècniques gràfiques, plàstiques i visuals.	Sap manejar perfectament els distints materials i instruments adequats a les diverses tècniques gràfiques, plàstiques i visuals	Sap manejar bastant bé els distints materials adequats a les diverses tècniques gràfiques, plàstiques i visuals	Sap manejar bé els distints materials i instruments adequats a les diverses tècniques gràfiques, plàstiques i visuals	No sap manejar els distints materials i instruments adequats a les diverses tècniques gràfiques, plàstiques i visuals	No aplica	10%
Reconeix i situa en el seu context (històric, filosòfic, artístic) les poesies musicades d'Estellés i quins han estat els seus autors	Reconeix i situa perfectament en el seu context les poesies musicades d'Estellés i quins han estat els seus autors	Reconeix i situa bastant bé en el seu context les poesies musicades d'Estellés i quins han estat els seus autors	Reconeix bé en el seu context les poesies musicades d'Estellés i quins han estat els seus autors	No reconeix en el seu context les poesies musicades d'Estellés i quins han estat els seus autors	No aplica	5%
Participa activament en algunes de les tasques necessàries per a la celebració d'activitats musicals en el centre. En aquest cas, la gravació d'un CD solidari on estiguen recollits els poemes recitats.	Participa molt activament en algunes de les tasques necessàries per a la celebració d'activitats musicals en el centre: la gravació d'un CD solidari, on estiguen recollits els poemes recitats.	Participa prou activament en algunes de les tasques necessàries per a la celebració d'activitats musicals en el centre: gravació d'un CD solidari, on estiguen recollits els poemes recitats.	Participa activament en algunes de les tasques necessàries per a la celebració d'activitats musicals en el centre: gravació d'un CD solidari, on estiguen recollits els poemes recitats.	No participa activament en algunes de les tasques necessàries per a la celebració d'activitats musicals en el centre: gravació d'un CD solidari, on estiguen recollits els poemes recitats.	No aplica	20%
Comentar i dramatitzar el poema "Els amants" de Vicent Andrés Estellés, tot	Comenta i dramatitza perfectament el poema "Els amants" de Vicent Andrés Estellés, tot	Comenta i dramatitza bastant bé el poema "Els amants" de Vicent Andrés	Comenta i dramatitza bé el poema "Els amants" de Vicent Andrés Estellés, tot reconeixent	No comenta ni dramatitza el poema "Els amants" de Vicent Andrés Estellés, tot	No aplica	20%

reconeixent algunes característiques temàtiques i formals.	reconeixent algunes característiques temàtiques i formals.	Estellés, tot reconeixent algunes característiques temàtiques i formals.	algunes característiques temàtiques i formals.	reconeixent algunes característiques temàtiques i formals.		
TOTAL						100,00%

Finalment, els percentatges d'avaluació serien els següents, de manera que un 100% correspon a la suma de dos punts en la nota de l'última avaluació:

- Rúbrica d'autoavaluació: 5%
- Rúbrica d'avaluació: 25%
- Productes finals: 60% (Cada producte final, un 30%)

6. ANÀLISI DEL TREBALL

Arribat aquest punt, és imprescindible veure quins han estat els efectes de l'aplicació del nostre treball dins l'aula i, per aquest motiu, a continuació analitzem les repercussions que aquesta ha comportat..

El treball, fet a mode de proposta, no s'ha pogut aplicar totalment per impossibilitat i incompatibilitat amb la temporalització durant el període de pràctiques. Tot i això, ha estat plantejat i la situació és totalment real, inclús els alumnes estaven encantats de provar aquesta nova experiència i canviar de metodologia. El pas per l'institut gràcies a les pràctiques, ha permès el plantejament d'una hipòtesi que podria ser absolutament versemblant. Sobretot, els alumnes desitjaven deixar de banda tota aquella metodologia basada en la memorització, exàmens o classes magistrals. Ara, ells són els qui decideixen i prenen decisions rellevants per fer que el projecte es puga realitzar.

Abans de continuar, voldria comparar el nostre projecte amb altres hem pogut conèixer. Els resultats han estat interessants d'analitzar. Tant és així que els alumnes no sols "s'han implicat molt més en la matèria, sinó que també s'han tornat més solidaris amb les persones amb les quals conviuen", explica el professor de Valencià de l'IES José Segrelles, Francesc Vidal¹. I continua afegint: "tots els alumnes queden satisfets amb el resultat final i el professor no deixa en cap moment de banda els continguts del currículum". El projecte dut a terme a l'IES José Segrelles combinava la ruta literària per València i van tenir el gust de llegir poemes d'autors medievals, com ara Jaume Roig, Ausiàs March, Anselm Turmeda, Joanot Martorell o Sant Vicent Ferrer. Aquests autors de l'Edat Mitjana havien estat estudiats pels alumnes, al temps que havíem estat també entrenats físicament per complir

---

¹ Amb aquest professor, amb qui vaig gaudir d'unes pràctiques anteriors, va posar en pràctica aquesta metodologia.

amb els objectius que s'havien marcat des del departament d' *Educació Física*. Però, no sols compta la feina d'eixe dia, sinó que els alumnes van fer una sèrie de tasques preparatòries, relacionades amb les tècniques d'interpretació i estudi dels poemes seleccionats.

A partir de l'estudi comparatiu amb propostes similars, podem posar èmfasi en aquelles qüestions de les quals s'hi pot extraure uns resultats absoluts. Parlem del que suposa un canvi de metodologia, l'adaptació als nous temps a través de les noves tecnologies i sobretot dels objectius estipulats. En definitiva, es tracta d'una metodologia i un mode de fer feina dins l'aula innovador, sense deixar de banda les obligacions que exigeix el currículum, tal com hem demostrat adés en els quadres on apareixien els objectius, els continguts i els criteris d'avaluació. La motivació abans i després del treball per projectes en els alumnes es veu incrementada per allò de "fer alguna cosa nova", tenir contacte amb el món exterior, preparar-se individualment i proposar-se una meta que cal aconseguir, perquè no solament depèn de l'estudiant en si mateix, sinó també ho ha de fer per aquells a qui vol prestar ajut.

L'aplicació de la nostra proposta, plantejada per projectes, ens obliga a fer una anàlisi per extraure'n després les possibles conclusions. D'una banda, considerem que l'actitud dels estudiants canviarà: els alumnes adoptaran una disposició favorable respecte a la idea de formar part d'un projecte d'aquestes característiques. Les característiques del projecte facilitaran que els alumnes actuen de manera autònoma, independent i sobretot, motivadora. Com que emfatitzem la seua responsabilitat, és previsible que s'adapten a la situació i obtinguen el rendiment adequat perquè l'objectiu és per a ells força important. D'altra banda, veurem com augmenta la motivació i les ganes de treballar dels participants, atés que es veuran involucrats des del primer moment i seran els protagonistes i els qui prenen les

decisions en tot moment. De manera que, l'alumne assumeix la responsabilitat de la seua pròpia educació i el docent ajuda a la seua formació actuant de "guia".

Els objectius d'aquest treball, esmentats adés, probablement s'assolirien. La primera de les metes que ens havíem marcat tenia a veure amb la reflexió sobre els possibles resultats de la combinació de dues metodologies (ABP i APS) amb un treball interdisciplinar dut a terme dins l'aula. Tenint en compte el nivell de conscienciació de l'alumnat i la responsabilitat adquirida, és previsible que un mode efectiu de treballar amb ells siga aquest. A més, el segon objectiu, relacionat amb la comprovació de l'eficàcia del treball interdisciplinar i els resultats positius que ofereix, estaria demostrat, ja que hem escollit les assignatures que més atracció els despertaven per fer que l'educació literària, en concret, la poesia, no els semblara un aspecte avorrit. Per altra part, els aspectes positius d'aquestes metodologies acompanyaran un increment de la motivació d'aquest grup reduït, al temps que es podrà comprovar l'evolució acadèmica dels estudiants gràcies a aquest treball interdisciplinar. Per últim, com que el resultat general és força enriquidor, es confirmen totes aquelles afirmacions positives que han aportat els estudiosos sobre aquestes dues metodologies.

Per tant, diguem-ne que la hipòtesi de la qual partim, que feia referència a la implementació d'un treball interdisciplinar amb l'ABP i l'APS, per eradicar la desmotivació en l'àmbit de l'educació literària dels estudiants de 4t d'ESO PDC, estaria justificada i comprovada.

7. CONCLUSIONS

Una vegada hem analitzat el treball en si mateix, passarem a explicar les conclusions finals. D'aquesta manera destacarem que aquest treball ha estat una formulació innovadora, una nova forma d'entendre l'ensenyament i vincular continguts i objectius educatius per encaminar-los a un projecte final, a un fi social en el qual prima la necessitat de donar ajut a aquells que més ho reclamen i que més pròxims hi estan.

A partir del nínxol del qual es parla a la introducció, s'ha mostrat el plantejament d'una hipòtesi totalment real i, aleshores, mitjançant la prèvia observació, hem optat per aplicar una metodologia determinada per donar solució a eixa necessitat. Un cop establerta, cal analitzar-la per veure si seria versemblant o si és possible un projecte d'aquestes característiques en el curs al qual va adreçat. Comptat i debatut, s'ha demostrat que la proposta plantejada sempre ha d'estar molt enfocada i determinada segons el perfil que tinguen els alumnes, així com els interessos i les preferències que mostren.

Una de les conclusions que deduïm és que els estudiants mostren més interès quan es tracta d'una tasca que té un objectiu concret i, en aquest cas, responen adequadament perquè és un problema que afecta a persones del seu entorn.

També, és necessari ressaltar que el present treball no fa més que dir-nos que hi ha una clara necessitat de canviar metodologies dins les aules i que cal adaptar-se als nous temps. A més, hem comprovat que el treball interdisciplinari té molts beneficis en el terreny educatiu, encara que sempre es pot escollir aquells aspectes de les metodologies tradicionals que més encaixen amb l'objectiu que volem aconseguir,

Per últim, cal recalcar que hi ha mètodes alternatius i més amens per treballar l'educació literària a l'aula. Generalment, per a l'alumnat suposa una part teòrica i avorrida dins la unitat didàctica. Per tant, cal seguir treballant en la mateix línia per intentar atraure els estudiants i sobretot, aconseguir que assolisquen uns coneixements mínims de manera quasi natural.

8. BIBLIOGRAFIA

- ANDRÉS ESTELLÉS, Vicent (1985): *Antologia poètica*. Barcelona, Proa.
- ALPERA, Lluís (1992): *Vicent Andrés Estellés. Antologia poètica comentada*. Alacant, Aguaclara.
- APARICIO, Mariola (2003): *Les fonts clàssiques de Vicent Andrés Estellés*, Homenatge a Vicent Andrés Estellés (dossier). Aiguadolç, núms. 28/29 (tardor), pp. 23-57.
- BOTTOMS, Gene & Webb, Dean (1998): *Connecting the curriculum to "real life". Breaking Ranks: Making it happen*. Reston, VA. National Association of Secondary School Principal (ERIC Document Reproduction Service No. ED434413).
- CAPILLA, Juli (2008): *Vicent Andrés Estellés. Antologia poètica*. Alzira, Bromera.
- CARBÓ, Ferran; Balaguer, Enric, Meseguer, Lluís (2004): *Vicent Andrés Estellés. Symposia Philologica, 9*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- CASTAÑER, Maria; Trigo, Eugenia (1995): *La interdisciplinariada en la Educació Secundaria Obligatoria: propostes teòrico-pràcticas*. Zaragoza, Inde.
- CHALLENGE 2000 multimedia project (1999): *Why do project-based learning?*, San Mateo, CA: San Mateo County Office of Education.
- DEWEY, John (1938): *Experience and education*. New York: McMillan.
- DICKINSON, K., Soukamneuth, S., Yu, H., Kimball, M., D'Amico, R., Perry, R. (1998): *Providing educational services in the summer youth employment and training program*. Washington DC (ERIC Document Reproduction Service No. ED420756).
- KENDALL, Jenner (1990): *Combining Service and Learning, vol I*. Carolina del Norte, National Society for Internships and Experiential Education.
- MAJÓ, Francesca (2014): *8 ideas clave: los proyectos interdisciplinarios*. Barcelona, Graó.
- MARTÍN, X. i Rubio, L. (2006): *Experiències d'aprenentatge servei*. Barcelona, Octaedro i Fundació Jaume Bofill.
- MARTINELLO Marian & Cook, Gillian (2000): *Indagación interdisciplinar en la enseñanza y el aprendizaje*. Barcelona, Gedisa.
- MARTÍNEZ, Miquel (2008): *Aprenentatge servei i responsabilitat social de les universitats*.

Barcelona, Octaedro i Fundació Jaume Bofill.

MORIN, Edgar (1998): *Sobre la interdisciplinariadad*. Francia, Document extret de: <http://www.edgarmorin.org/publicaciones-morinianas.html>

MOURSUND, D., Bielefeldt, T., Underwood, S. (1997): *Foundations for the road ahead: Project-based learning and information technologies*. Washington DC, National Foundation for the Improvement of Education.

PALOMERO, Josep (2013): *Vicent Andrés Estellés. Cronista de records i d'esperances*. Material didàctic. Educació Secundària Obligatoria i Batxillerat. València, Proposta AVL.

PÉREZ MONTANER, J., Salvador, V. (1981): *Una aproximació a Vicent Andrés Estellés*. València: Tres i Quatre, «Quaderns Tres i Quatre», núm. 21.

PUIG, J. M; Batlle, R.; Bosch, C.; Palos, J. (2006): *Aprenentatge servei. Educar per a la ciutadania*. Barcelona, Octaedro i Fundació Jaume Bofill.

SALVADOR, V (1999): La difusió d'una veu poètica valenciana. Eduoc/ECSA: <http://campus.uoc.es/lletra/cat/noms/vicentandres.html>.

TORRES, Jurjo (1994): *Globalización e interdisciplinariadad: el currículum integrado*. Madrid: Morata.

TRAVER, Javier; Pérez, Manuel (2009) *Dedicación de los estudiantes en un contexto de aprendizaje cooperativo basado en proyectos i medición, análisis e implicación*. Vol. 4, Núm.2, Maig.

ZABALA, Antoni (1989): *El enfoque globalizador*. Cuadernos de pedagogía, núm. 168. <http://dialnet.unirioja.es/ejemplar/204340>

Pàgines web de consulta general:

Periòdic La Veu

- <http://www.laveupv.com/noticia/3732/lavl-edita-una-unitat-didactica-sobre-estelles>

EduTEKA

- <http://www.eduteka.org/AprendizajePorProyectos.php>

Portal Lletra

- <http://lletra.uoc.edu/ca/>

Diccionari IEC

- <http://dlc.iec.cat/>

Dialnet

- <http://dialnet.unirioja.es/>

Diccionari català-valencià-balear

- <https://dcvd.iecat.net/>

Pàgines web relacionades amb la proposta que plantegem:

Treballs Aina Monferrer

<http://ainamonferrer.com/>

Poeta de meravelles:

http://www.rtvv.es/va/Dossiers/Dossiers-Estelles-poeta-meravelles-Cap_13_669663038.html

Entrevista a Vicent Andrés Estellés

<http://www.youtube.com/watch?v=kjp2zNaUcR4>

Homenatge a Vicent Andrés Estellés

<http://www.youtube.com/watch?v=BMLJN1a-9-M>

Poemari inèdit de Vicent Andrés Estellés

<http://www.tv3.cat/videos/1706859>

Ruta estellesiana a Xàtiva

http://www.youtube.com/watch?v=_zQib-abwBE

Edu365.cat

<http://www.edu365.cat/eso/muds/catala/lectures/entretants/escrit.htm#>

9. ANNEXOS

9.1. Reforç i ampliació

- La universitat d'Alacant ofereix uns exercicis per a poder practicar en línia i revisar la poesia estellesiana: <https://sites.google.com/site/sdestelles/activitats/activitat-3>

9.2. Material utilitzat

PLÀSTICA

- Anàlisi el Guernika (Adjunt)
- Poema Estellés. Homenatge a Picasso.

I

El testament del segle escrit amb un sarment
Els poemes que has vist nèixer i fulgurar
Pèls de l'aurora pèls dolços llavis ocults
El testament del segle ah totes les catàstrofes
L'has guardat a l'andana l'alliberaves públic
El testament del segle i la més franca fúria
Temptaves unes natges i prenies la fruita
El testament que cerquen sense saber-ho enlloc

II

El testament dels braus l'episodi de leda
Les grans bigues solemnes que sostenen el món

El pit que sostenies tot trèmul a una mà
Com de ruixim de tels com d'una aigua brodada
D'estrelles de finestres de vells graons de fusta
El testament del segle meravella del dia
Canten les persianes llits d'amor de nuesa
Al capçal del teu llit criden les quatre barres

III

El testament de bigues de baranes de pedres
Contra el tarquim injust contra la fam injusta
Contra la sang injusta vessada pels carrers
Testament de l'estrella i manifest irat
Contra la por precària la trista fam de viure
Oh llibertat arribes i ens obres les finestres
Oh llibertat llunyana oh llibertat perduda
Clar pujavaels graons redemptor el vell himne

IV

Tenebres estellades del gernika de sang
Banyes de braus funestos banyes de braus de l'alba
Controvertida llum miserable bombeta
Puny irat de la mar contra el brut cel nocturn
Ah cavalls d'estupor ma que branda la falç
Una sang innocent davallava els graons
El poder arbitrari apagant les ninetes
Foscor foscor dels dies els boscos amarats

V

Testament de la síl·laba estrellada rompuda
Anatomies fèrtils que pugen més que els arbres
Finestres oxidades llocs on cova la còlera
Els avions volaven rebentaven silencis
Aixafada la rosa pura del sexe indòmit

Aixafada la gola que crida llibertat
El pes d'ua gran bota ah miserable bota
Un irati de sang que clama arreu de la nit

- Esbós Guernika. Model.

<http://blocs.xtec.cat/blocvisualiastica/2012/05/15/comencem-a-dibuixar-els-tres-musics-de-picasso/>

- Creació d'un blog d'aula.

MÚSICA

- Nom dels recitadors: Vicent Camps. Entrevista: <http://opinions.laveupv.com/josep-daniel-climent/blog/4842/vicent-camps-25-anys-de-poesia-dita-en-veu-alta>

Aprofitem la visita de Vicent Camps al centre per veure quines tècniques interpretatives serien adequades i per donar consells a l'alumnat.

- Instruccions. Tècniques interpretatives:

1. Parlar clar, fort i expressivament; usant diversos canvis de to per evitar la monotonia.
2. La veu ha de tenir volum, força, clarietat, ressonància i una correcta articulació per canviar de to, èmfasi i ritme.
3. Assajar constantment, posant intensitat a les síl·labes accentuades de cada paraula.
4. Cada mot ha de ser pronunciat de forma lenta, com si hi hagués un punt, coma o cesura front a cada paraula.
5. Una veu clara i ressonant és ideal per una bona recitació. No obstant, una veu pobra pot aconseguir un efecte semblant.
6. Quan recitem, cal no mirar el públic per evitar distraccions.
7. Quan practiquem la dicció, és recomanable sostindre amb la dentadura un tros de suro o alguna cosa semblant. Amb aquesta dificultat, l'alumne haurà d'esforçar-se en pronunciar cada paraula correctament.
8. Durant l'entrenament, les frases deuen pronunciar-se amb el sentiment adequat, evitant plors o afectacions. La vertadera professionalitat en locució resideix en expressar la major naturalitat

possible.

9. El vent deu tenir el pas lliure per la gola, per tant cal adoptar la posició correcta i no obstaculitzar aquest pas.

10. La llengua s'ha d'exercitar constantment, cal presionar-la contra el paladar o els dents. També s'ha d'obrir la boca i moure-la d'un costat a un altre.

11. Quan practiquem, és recomanable exagerar l'obertura de la boca i el moviment dels llavis. Després, davant el públic, s'ha de fer amb total naturalitat i sense exageració.

12. Els gestos s'han de practicar davant d'un espill, i així, intentar que aquests siguin el més naturals possible.

13. Durant la gravació, és recomanable gravar constantment per detectar síl·labes malament pronunciades i així, poder suprimir-les.

14. Una de les errades més freqüents de la dicció és eliminar-hi les consonants al final dels vocables.

15. S'utilitza una entonació alta per demostrar goig, victòria, ràbia, dolor extrem, etc. En canvi, usem una entonació mitjana per narrar, descriure o conversar. Per últim, l'entonació baixa la farem servir per expressar melancolia, desesperació, ternura, etc.

- Model poema recitat Estellés (Pau Alabajos). YOUTUBE

[https://www.google.es/url?](https://www.google.es/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCgQtwIwAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.youtube.com%2Fwatch%3Fv%3DDKGWsirgu0y8&ei=nvCGVbbDIov_UMOIgKAJ&usg=AFQjCNGLaOg7pXgFg3U_2lhsa1OyafDC3Q&sig2=jmuGf-pFKvIzJAvEQC0kDA&bvm=bv.96339352,d.ZGU)

[sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCgQtwIwAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.youtube.com%2Fwatch%3Fv%3DDKGWsirgu0y8&ei=nvCGVbbDIov_UMOIgKAJ&usg=AFQjCNGLaOg7pXgFg3U_2lhsa1OyafDC3Q&sig2=jmuGf-pFKvIzJAvEQC0kDA&bvm=bv.96339352,d.ZGU](https://www.google.es/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCgQtwIwAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.youtube.com%2Fwatch%3Fv%3DDKGWsirgu0y8&ei=nvCGVbbDIov_UMOIgKAJ&usg=AFQjCNGLaOg7pXgFg3U_2lhsa1OyafDC3Q&sig2=jmuGf-pFKvIzJAvEQC0kDA&bvm=bv.96339352,d.ZGU)

- Poemes musicats.

A MANTA. Les marjades.

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

ARISA, Santi. No veig ningú.

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

AL TALL I MARIA DEL MAR BONET. "Bolero de l'Alcúida". Cançons de la nostra Mediterrània. BMG/Ariola, 1982.

AL TALL. Tots em tiren pedraetes. Cançó popular del País Valencià. Edigsa 1975.

BANYULS, Aracel·li. Cançó de bressol.

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

BONET, Maria del Mar. Les Illes. Alenar BMG/Ariola, 1977.

BRIZ, Òscar. La llibertat.

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

DURÀ, Pau. Les illes. Televisió de Catalunya, 2006.

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

GIL, Miquel. Un bolero (a l'Alcúdia, Katà. Galileo, 2004.)

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

LA CARRAU. Un entre tants. Una dotzena. Propaganda pel fet, 2002.

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

LLUNÀTIQUES. Els amants.

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

MIRNA. M'he estimat molt aquesta vida.

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

MONTLLOR, Ovidi. El vi, Prediccions i conformitats, Els amants, Una escala qualsevol, El ball, Ovidi Montllor diu Coral romput de Vicent Andrés Estellés, M'aclame a tu. Antologia. Dahiz, 2000.

MONTLLOR, Ovidi. M'aclame a tu. Concert a Barcelona, 1985.

MONTLLOR, Ovidi. Sonata per a Isabel. L'Ovidi. PM Produccions, 2005.

MUÑOZ, Paco. Cançó de la lluna de la muntanya. Cançons de la mar en calma. PM Produccions, 1994.

MUÑOZ, Paco. Em posareu, Amor i amor, No es sap ben bé, Cançó de l'home parat, Aquest amor, Cançó de perdona aquell que no duu, Sembla que vindries, La mort contada al nen del veïnat, El món, Un sonet, Anem anant, Deixa'm, Assumiràs, Post mortem, Amor i amor. PM Produccions, 1999.

MUÑOZ, Paco. La nit de Sant Josep, No hi havia a València, Mirades. PM Produccions, 1999,

ORTEGA, Albert Bertomeu, 7 d'Estellés. Edicions del Bullent, 2012.

PALMERO, Remigi. Plens de sol de bon matí.

<http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Poeta?autor=21>

SEGARRA, Mariona. Verona, El record, Frec a frec. Discmedi/Blau, 2000.

SOLER, Toti. Una escala qualsevol, M'aclame a tu. Deu catalans i un rus. TO/K Indústria cultural, 2005.

SORRIBES, Nelo. Festes de novençana, El primer pis venint del cel era el nostre. Somnis insomnis. PM Produccions, 2004.

SOLER, Toti & FORMOSA, Ester. M'aclame a tu. Pequeñas Cosas, 1997/KIndústria Cultural, 2002. <http://www.uoc.edu/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes>.

TEATRE

- Vídeo Poema teatralitzat. Vida i obra d'Estellés, Projecte "Animal de Records", de l'IES Pare Arques de Cocentaina.

<https://www.youtube.com/watch?v=r-yly46daO4>

- Escenografia.

Una taula amb una màquina d'escriure en una habitació serà el lloc on es desenvoluparà l'obra. Amb pocs recursos escenogràfics es pot dur a terme una teatralització senzilla, on es valore més l'aportació i el fi que persegueix, que no el nivell d'interpretació dels alumnes. La roba de cadascú serà aportació personal i amb el material que té l'institut es farà possible el projecte.

